

Pasningsvejledning

Fedthalemus

Fedthalemus (*Pachyuromys duprasi*) tilhører gruppen af ørkenrotter, der alle er tilpasset et tørt, varmt miljø.
Foto: Vladimir Motycka

- 1 Dyreart
- 2 Fuldvoksen størrelse
- 3 Forventet levealder
- 4 Anbefalet størrelse og indretning af anlæg eller bur
- 5 Særlige pasningsbehov, herunder krav til temperatur
- 6 Stimulering og behov for motion
- 7 Fodring
- 8 Sociale behov
- 9 Formering, yngelpleje og eventuel neutralisation
- 10 Typiske tegn på sygdom og nedsat trivsel
- 11 Øvrige informationer

1 Dyreart

Pachyuromys duprasi

Fedthalemus (Fat-tailed gerbil, Duprasi gerbil/jird/rat)

Fedthalemus er gnavere (Rodentia) tilhørende familien Ægte mus (Muridae) og underfamilien Ørkenrotter (Gerbillinae). Familien er den mest artsrige inden for alle pattedyr med over 700 arter af Ægte mus, hvoraf ørkenrotterne udgør godt 100 arter. Fedthalemusen er den eneste art i slægten *Pachyuromys*.

Alle ørkenrotter, heriblandt fedthalemusen, er tilpasset et tørt miljø i Afrika og/eller Asien.

2 Fuldvoksen størrelse

I forhold til andre ørkenrotter har fedthalemus en relativt lille og kompakt krop, der kan minde om en dværghamsters. Kropslængden er 8-10 cm plus en kort hale på ca. 5 cm, og vægten er ca. 40 g.

Sværhedsgrad:
Lidt krævende

Kort om dyret

- 8-10 cm (uden hale), ca. 40 g
- 3-7 år gammel
- Nataktiv
- Terrarium min. 80 x 50 cm med gode gravemuligheder og skjul
- Chinchillasand til sandbadning samt gnævemateriale
- Graver underjordisk gangsystem; klatrer dårligt
- Normalt fredeligt, roligt dyr; kan blive relativt tam
- Æder hvirvelløse dyr og lidt plantemateriale; tåler dårligt emner med højt vandindhold
- Kan leve i grupper; skal holdes flere sammen
- Drægtig i ca. 3 uger og føder typisk 3-6 unger
- **Bemærk:** Hold aldrig fedthalemus i halen

Udbredelse og levesteder

Fedthalemus er udbredt i (semi)ørken-områder med sparsom vegetation i det nordlige Afrika (det nordlige Egypten, Libyen, Tunesien, Algeriet, Marokko og evt. Mauretanien).

Arten er ikke truet i naturen (IUCN: Least concern), og den vilde bestand anses som værende stabil.

Kønnene er nogenlunde lige store, hannen dog ofte en smule større. Afstanden mellem køns- og endetarmsåbningen er klart mindst hos hunnen. Kun hunnen har mælkekirtler på bugen (typisk kun synlige hos ældre hunner som bare pletter), mens der hos voksne hanner kan ses en bule (pungen) under haleroden.

Den korte, kølleformede, næsten nøgne, lyserøde hale, der bruges som fedt- og vanddepot, er meget karakteristisk for arten. Generelt har ørkenrotter relativt lange ben, men fedthalemusen har korte ben.

Fedthalemusen har en relativt lang, pjusket og blød pels, som naturligt øverst er lys brun/gullig med sorte stænk, mens bugen er hvidlig.

Fedthalemus har duftkirtler på maven, som bl.a. bruges til at markere gruppens område. De lange knurhår i ansigtet bruges til at sanse omgivelserne og orientere sig med.

3 Forventet levealder

Fedthalemus bliver normalt mellem 3 og 7 år i fangenskab.

4 Anbefalet størrelse og indretning af anlæg eller bur

Fedthalemus er oftest nataktive og sover det meste af dagen. Fedthalemus graver et simpelt underjordisk gangsystem (ned til 1 m's dybde), som bruges som sovested, beskyttelse mod ekstreme temperaturer og skjul mod naturlige fjender. De kan også finde på at overtage eksisterende gangsystemer fra andre dyr. Da fedthalemus i naturen ofte ses at leve i grupper, skal de i fangenskab holdes mindst to sammen.

Ørkenrotter, heriblandt fedthalemus, kan hurtigt og let gnave sig igennem bløde materialer (f.eks. træ og plastik) og sviner desuden en del med bundmaterialet. Derfor holdes de bedst i et terrarium med loft af trådnet, så ventilering sikres, og med 2-3 afskærmede sider, så visse områder er mere beskyttede.

Anlægget skal være min. 80 x 50 x 50 cm (l x b x h) for 2 individer, men meget gerne større. Grundarealet øges med ca. 10-20 % per ekstra individ. Flere terrarier kan evt. bygges sammen, f.eks. via rør i endevæggene.

Fedthalemus skal have mulighed for at grave deres eget gangsystem, så bundlaget skal være min. 30 cm, men gerne dybere, bestående af en blanding af muldjord, sand og spåner/træflis med rødde og smågrene tilgængeligt, som de kan bruge til at stabilisere gangene med. Der kan evt. suppleres med nogle nedgravede, faste rør. Alternativt kan der tilbygges (adgang via f.eks. rør) et jordfyldt terrarium.

Anlægget skal have min. 20 cm i fri højde over bundlaget, hvor der skal installeres forskellige slags skjul som sten, klipper, grene, rødde, rør, krukke, trækasser o.l. En sovekasse, hø til foring, samt gnavemateriale skal altid være tilgængeligt.

Undgå plastik, da dyrene ved gnævning kan risikere at indtage det, støvende materialer (f.eks. savsmuld) som bundlag samt støj, røg og træk. Belysningen skal være naturlig og i en naturlig døgnrytme (f.eks. dagslys).

Fedthalemus er som alle ørkenrotter fysiologisk tilpasset et tørt klima og har derfor et lavt væskebehov og en evne til at udnytte væsken maksimalt. Af den grund urinerer de ikke meget, og anlægget lugter relativt lidt, forudsat regelmæssig rengøring. Drikkevandet skal udskiftes mindst hver 2. dag, og beholderen skal rengøres grundigt. Foderrester og ekskrementer fjernes dagligt, og anlægget rengøres i bund ca. hver 2. uge. Sæt dog lidt af bundlaget tilbage efter grundig rengøring, så nogle duftstoffer bevares, og stress hos dyrene dermed mindskes. Frisk hø til foring skal gives et par gange ugentligt.

Fedthalemus skal have et godt, tykt bundlag, hvor de har mulighed for at grave deres eget gangsystem. Fedthalemus klatrer dårligt, og et anlæg med stort grundareal og gravemuligheder er dermed meget vigtigt. Foto: Javier Herrera

5 Særlige pasningsbehov, herunder krav til temperatur

Fedthalemus er relativt kulde- og varmetolerante, men bør som udgangspunkt holdes ved stuetemperatur.

Dvale forekommer tilsyneladende ikke hos fedthalemus, men kortvarige dvalelignende tilstande er dog set.

Pelsen skal jævnligt renses for skidt og fedt via sandbad, så den isolerende evne vedligeholdes. En tung, højkantet skål og et par centimeter chinchillasand skal gives min. et par gange ugentligt, men gerne oftere.

6 Stimulering og behov for motion

Forskellige udfordrende foderbeholdere bør bruges til den daglige fodring, og insekter kan gemmes og nedgraves, så fedthalemusene aktiveres og stimuleres med at lede og grave efter føden.

Fedthalemus, der ikke har mulighed for at grave i bundlaget, kan udvikle en stereotyp graveadfærd, ofte i et hjørne, hvilket er et typisk tegn på stress og mistrivsel. Pelsbidning kan også være resultat af stress og/eller manglende stimuli. Fedthalemus skal derfor have både ro og masser at beskæftige sig med (gravning, fødesøgning, legetøj). Artsfæller er en miljøberigelse i sig selv, og fedthalemus må som udgangspunkt aldrig holdes alene.

Fedthalemus er blandt ørkenrotterne kendt for at være fredelige, rolige og medgørlige dyr. De kan i sjældne tilfælde finde på at bide, hvis de stresses, forskrækkes, provokeres og ikke kan undslippe. Nogle ørkenrotter ses i stressende situationer (bl.a. ved pust i hovedet) at reagere med epileptiske anfald. Fedthalemus kan trænes til at blive relativt tamme og trygge ved håndtering, hvilket også er en fordel for begge parter ved indfangning. Træning kan desuden være en stimulerende aktivitet for dyrene. Start med gradvist at vænne dem til din duft. Håndter dem roligt og løft dem med hul hånd, aldrig i halen. Hvis helt nødvendigt kan der kortvarigt holdes helt inde ved haleroden, mens der støttes under dyret. Vær opmærksom på, at de ikke pludseligt springer ned, da de kan risikere at brække lemmer og ryggen.

Generelt er ørkenrotter særdeles aktive og gode klatrere, men fedthalemusen er mere rolig og klatrer dårligt. Derfor skal især grundarealet være stort, og der skal være mulighed for at grave gange. Et løbehjul (med fast bund) kan være godt som supplement til et rummeligt anlæg, men det må aldrig være erstatning herfor.

Tamme individer kan tages ud og løbe uden for buret, men hold dem altid under konstant opsyn og vær sikker på, der ikke er huller og sprækker, hvor de kan undslippe eller blive fastklemt. Sørg desuden for, at dyrene ikke har adgang til giftige planter og ledninger, som de kan finde på at gnave i.

7 Fodring

Fedthalemus spiser primært insekter og andre hvirvelløse dyr, suppleret med diverse plantematerialer.

En proteinrig grundfoderblanding bør gives sammen med en daglig portion af insekter (melorme, græshopper, fårekylinger, natsværmere o.l.), suppleret med lidt grønt (dog ikke rå bønner og rå kartofler, der kan være giftige for dyrene). Kogt æg kan gives i ny og næ. Proteinrige emner som kogt æg og melorme er især vigtigt for drægtige og diegivende hunner. Frisk hør skal være en naturlig del af deres daglige foder.

Rosiner, solsikkefrø, jordnødder og andre sukker- og fedtholdige emner bør kun gives som godbid i meget små mængder, da dyrene ellers let bliver overvægtige.

Menneske & dyr

Fedthalemus er relativt ny i privat hold.

Den har også været brugt som forsøgsdyr.

Undgå emner med højt vandindhold

Fedthalemus er tilpasset et tørt miljø og dermed også en tør føde.

Undgå derfor grønt og frugt med højt vandindhold (f.eks. spinat, salat, agurk, saftige frugter), da fedthalemus dårligt tåler det og vil få fordøjelsesproblemer.

Usprøjtede grene (undgå nåletræer), gerne med skud, bør altid være tilgængelige som gnavemateriale sammen med en mineral-, salt- og kalksten. Vitamintilskud i pulverform strøs over foderet.

Selvom fedthalemus har et naturligt lavt væskebehov, skal der altid være frisk drikkevand tilgængeligt (f.eks. i en flaske).

8 Sociale behov

I naturen menes fedthalemus at forekomme i både større koloni-lignende grupper, mindre familiegupper og alene. Men der vides generelt lidt om deres naturlige sociale organisering, adfærd og kommunikation. I fangenskab ses individer, der trives sammen, ofte at soignere hinandens pels.

For at sikre at dyrenes sociale behov tilgodeses, skal de mindst holdes 2 sammen, men gerne flere, hvis pladsen er til det. Individer, der er vokset op sammen, er lettest at holde sammen, og han og hun bør kun holdes sammen, hvis der ønskes yngel. I en gruppe bør der altid kun være 1 han. Hunner ses ofte med alderen at blive aggressive over for hanner. Sørg altid for, at dyrene har tilstrækkelig plads og skjul til at undslippe hinanden under eventuelle konflikter.

Sammensætning af fremmede par uanset køn uden tilvænningsperiode kan lede til aggression, angreb og slåskampe, i værste fald med fatal udgang. En tilstrækkelig lang tilvænningsperiode er derfor essentiel. Det kan tage fra få dage til flere uger, før dyrene har accepteret hinanden og kan sættes endeligt sammen.

Tilvænningsperioden sker bedst i et anlæg med en skillevæg i trådnet (helst i dobbeltlag med 1-2 cm's afstand). Flyt jævnlige dyrene mellem de to dele, så de vænner sig til modpartens duft. Tegn på, at parret har accepteret hinanden, er, når de ikke udviser aggression over for hinanden, er afslappede ved flytning mellem delene, sover på hinandens soveplads og forsøger at pelssoignere hinanden. Fjern da først skillevæggens ene lag, og forbliver tegnene de samme, kan skillevæggene helt fjernes. Hold da et skarpt øje med, om parret kan enes, og om de vælger at sove sammen (et næsten sikkert tegn på, at parret trives).

Fedthalemus bør som udgangspunkt kun holdes med egne artsfæller i samme anlæg.

9 Formering, yngelpleje og eventuel neutralisation

Avl af fedthalemus kan være temmelig svært og krævende, og man bør sætte sig grundigt ind i tingene på forhånd.

Fedthalemus kan i fangenskab yngle året rundt med ca. 3 kuld årligt og med ca. 3-6 unger i hvert kuld (kan dog variere fra 1 til 9 unger). Fedthalemusens brunstcyklus er ca. 7 dage. Parringsritualet hos fedthalemus består i, at parret står på bagbenene mod hinanden, udstøder pibelyde og tilsyneladende slås.

Hunnen er typisk meget aggressiv (både over for artsfæller og mennesker) under drægtighed og opfostring af unger. Det er derfor meget vigtigt at fjerne hannen efter parringsforsøget og i øvrigt give hunnen ro og fred, til ungerne er selvstændige.

Drægtighedsperioden er 19-24 dage. De nyfødte unger er nøgne og blinde og dier i ca. 4 uger. For at sikre at alle sociale færdigheder er indlært, må ungerne tidligst fjernes fra moderen og kuldsøskende som 6 uger gamle.

Kønsmodenhed optræder i 2-måneders-alderen. Kønsmodne unger bør adskilles fra deres forældre, så indavl og unødigt aggressivitet undgås. Par aldrig nærtbeslægtede individer (forældre-unger, søskendepar), da afkommet vil blive indavlet, ofte med skadelige helbredsmæssige problemer og andre defekter hos afkommet som konsekvens.

Der vides generelt lidt om fedthalemus' naturlige sociale organisering, men de kan findes i grupper i naturen, og i fangenskab ses de at soignere hinandens pels. For at sikre en naturlig kontakt mellem artsfæller skal de holdes mindst to sammen, dog kun med én han per gruppe. Skal fremmede individer sammensættes, skal der altid først være en tilvænningsperiode. Foto: Vladimír Motyčka

10 Typiske tegn på sygdom og nedsat trivsel

Tegn på sygdom hos ørkenrotter (og dermed også fedthalemus) er sløvhed og fordøjelsesproblemer (typisk diarré).

Stereotyp pelsbidning og graveadfærd er tegn på mistrivsel pga. manglende stimuli og aktiviteter.

Forkert kost kan resultere i, at de rodåbne tænder vokser skævt, hvilket kan give skader i munden og hindre fødeindtag. Sørg derfor altid for en god og veltilpasset kost med gnavemateriale tilgængeligt, og hold løbende øje med, om tænderne ser sunde ud.

Ørkenrotter ses ofte at udvikle kræftknuder, bl.a. ved duftkirtlen på maven, omkring ørerne og halens base samt på hunnens æggestokke. Tjek regelmæssigt især duftkirtlen på maven. Dyr lægen kan evt. operere sådanne knuder væk.

Fedthalemus kan rammes af den meget smitsomme og dødelige sygdom, Tyzzer's disease (forårsaget af indtagelse af foder eller andet inficeret med bakterien *Clostridium piliforme*). Især unge og stressede individer har høj risiko for sygdommen. Symptomerne herpå er dårlig pels, sløvhed, nedsat appetit og diarré. En god hygiejne i anlægget reducerer risikoen for sygdommen. Ved tegn på sygdommen fjern straks det syge individ fra gruppen og søg straks dyrlæge, da døden kan indtræffe inden for meget kort tid.

Fedthalemus kan, ligesom andre gnavere, være sårbare over for luftvejsinfektioner forårsaget af træk, støvet bundmateriale, utilstrækkelig ventilation og dårlig hygiejne i anlægget. Hold øje med nys og besværet vejtrækning (evt. med kliklyde), og opsøg dyrlægen ved tegn på luftvejsinfektion.

11 Øvrige informationer

For kontakt til praktikere forhør dig hos Dansk Primat Sammenslutning – Foreningen for Exotiske Pattedyr (www.aber.dk).

En naturligt tyk hale

Fedthalemusens hale skal naturligt være tyk og afrundet i enden (formet som en kølle). Halen bruges som fedt- og vanddepot.

Afvigelser fra en kølleformet hale er et typisk sygdomstegn hos fedthalemus.